

УДК 378.018.8:81'243-057.87]:061.1ЄС]:001.81

DOI: 10.31499/2706-6258.2(6).2021.247629

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Безлюдний Роман, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та практики іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-5687-2794

E-mail: oxo@ukr.net

Безлюдна Віта, доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-4333-9026

E-mail: vitabz@ukr.net

У статті представлено теоретичне узагальнення проведених досліджень з проблеми іноземної підготовки студентської молоді в Європейському Союзі. Проведений аналіз іноземної підготовки студентської молоді в Європейському Союзі дав можливість авторам статті виявити здобутки та особливості організації іноземної підготовки студентської молоді в окремих країнах Європейського Союзу з метою окреслення затребуваних українською системою освіти тенденцій іноземної підготовки фахівців педагогічних закладів вищої освіти України, зокрема і немовних. Встановлено, що європейський досвід такої підготовки ґрунтовно досліджується українськими науковцями-компаративістами та поступово впроваджується у вітчизняну систему вищої освіти.

Ключові слова: іноземна освіта; іноземна підготовка; студентська молодь; країни Європейського Союзу; вища освіта; іноземна мова; заклади вищої освіти; Україна.

FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENT YOUTH IN THE EUROPEAN UNION: ANALYSIS OF SOME RESEARCHES

Bezliudnyi Roman, Associate Professor, Assistant Professor of Department of Theory and Practice of Foreign Languages, Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-5687-2794

E-mail: oxo@ukr.net

Bezliudna Vita, Doctor of Pedagogics, Professor of Foreign Languages Department, Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-4333-9026

E-mail: vitabz@ukr.net

The article presents a theoretical generalization of the researches on the problem of foreign language training of student youth in the European Union. Today in the institutions of higher education of Ukraine there is a tendency to intensify the foreign language training of each applicant for higher education. Among the many aspects in the content of education, foreign language training of higher education in Ukraine focuses on itself special attention. At the same time, it was found out that currently

in Ukraine there is a complex multi-level contradiction of the following nature: The European Union prepares graduates of schools that speak a foreign language at the B2 level, and Ukrainian pedagogical higher education institutions graduate students who do not speak a foreign language at the B2 level; Ukrainian schools require from students B2 level which their teachers do not have, and therefore, in a sense, Ukrainian students may be more competent than their teachers, which is unacceptable. The analysis of foreign language training of student youth in the European Union allowed the authors to identify the achievements and features of foreign language training of student youth in some European countries in order to outline the required by the domestic education system trends in foreign language training at higher education institutions. The authors of the article analyzed the professional training of future foreign language teachers in such European countries: Germany, Poland, Slovakia, France, Italy. It was found out that such training is thoroughly researched by Ukrainian comparative scientists and is gradually introduced into the domestic system of higher education.

But taking into account such tasks, problems and challenges facing Europe and Ukraine in the field of foreign language education, as well as permanent forms of cooperation within the Bologna Process, the prospects for further research the authors see in a deeper study of the process of reforming foreign language education, which brings obvious benefits to Ukrainian higher education.

Keywords: *foreign language education; foreign language training; student youth; European Union countries; higher education; foreign language; institutions of higher education; Ukraine.*

Україна входить у сферу міжнародного ринку освітніх послуг, що визначає її як частину світового освітнього простору. Сьогодні в закладах вищої освіти України простежуємо тенденцію до активізації іншомовної підготовки кожного здобувача вищої освіти. Серед численних аспектів у змісті освіти, іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти в Україні зосереджує на собі особливу увагу, ставши основним чинником виходу української системи освіти на європейський рівень.

У 2002 році для досягнення успіху в проведенні реформ в освіті та підготовці кадрів усім країнам Європейського Союзу (ЄС) пропонувалося одночасно і скоординовано здійснювати такі концептуальні завдання:

- сфокусувати реформи й інвестиції на ключових напрямках;
- зробити навчання протягом життя реальністю;
- остаточно сформулювати «Європу освіти і підготовки кадрів».

У цьому контексті члени ЄС зобов'язані, зокрема:

- розвивати лінгвістичну освіту. Європейська рада наполягає на тому, що кожний європеєць має володіти двома і більше іноземними мовами. Для цього повинні залучатися приватні підприємства та державний сектор;
- заохочувати розвиток наукової і технічної культури, насамперед за допомогою реформування методів навчання в школах і вишах [5].

Рада Європи вимагає від випускників шкіл рівня знань іноземної мови на рівні «просунутого середнього» (Upper Intermediate). З цього самого рівня, який ще визначається як B2, офіційно розпочинається навчання у закладах вищої освіти, де продовжується вивчення іноземної мови для професійного спілкування. В Україні ж рівень тестів вступних іспитів розрахований як «пороговий» (Threshold), а навчання має більше теоретичний характер. Отже, реалії іншомовної підготовки в Україні не відповідають сучасним європейським вимогам. А тому необхідним є вивчення досвіду європейських країн, а відтак – створення інноваційної моделі навчання іноземним мовам на основі прогресивних психолого-лінгвістичних і педагогічних теорій [4].

Нині в Україні спостерігається складна, багаторівнева суперечність наступного

характеру: Європейський Союз готує випускників шкіл, які володіють іноземною мовою на рівні B2, а українські педагогічні ЗВО випускають студентів, які не володіють іноземною мовою на рівні B2; українські школи вимагають від учнів рівня B2 іншомовної компетентності, яким не володіють їхні вчителі, а отже, у певному сенсі, українські учні можуть виявитись більш компетентними за своїх учителів, що є неприпустимим.

Питання іншомовної підготовки на різних освітніх ступенях у різних країнах, що входять до Європейського Союзу, розглядали Л. Вікторова, Є. Громов, О. Нітенко, К. Павелків, О. Хоменко, Н. Шумейко та багато ін.

І хоча переважна більшість дослідників виокремили шляхи підвищення рівня володіння іноземними мовами, вивчивши досвід окремої країни ЄС, на основі яких розробили нові орієнтири такої підготовки для українських здобувачів вищої освіти, однак, як показує практика, ефективних механізмів, що уможливили б у стислі строки суттєво підвищити рівень іншомовної підготовки студентської молоді, які навчаються у неможливих ЗВО, ще не виявлено.

Саме тому мета нашої статті полягає в аналізі окремих досліджень щодо іншомовної підготовки студентської молоді в Європейському Союзі, узагальнення яких дасть можливість з'ясувати, чи впроваджується досвід країн Європейського Союзу у систему вищої освіти України.

Проблема вивчення іноземних мов у системі вищої освіти європейських країн стала предметом наукових пошуків української дослідниці К. Павелків, яка виявила, що наукові розвідки вітчизняних науковців-компаративістів зосереджені переважно у двох площинах:

- 1) аналізі проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема підготовки майбутніх учителів іноземної мови;
- 2) дослідженні особливостей змісту навчання іноземної мови в системі загальної середньої освіти [7, с. 168].

Аналіз наукової літератури показав, що у закладах вищої освіти велика увага приділяється мовній різноманітності й формуванню плюрилінгвальних навичок на всіх етапах освіти, однак особливої актуальності це питання набуває саме на рівні вищої освіти. Враховуючи глобалізаційні виклики та вимоги роботодавців, майбутні фахівці мають поряд із набуттям ключових академічних знань і формуванням відповідних навичок розвивати мовні, необхідні для їхньої майбутньої професійної діяльності. Окремі університети в Європі вже вимагають певного рівня володіння мовами як необхідну вимогу до вступу не лише за філологічними чи лінгвістичними спеціальностями, а й на всі навчальні курси. Документи ЄС також підкреслюють важливість диверсифікації мовної освіти в системі вищої освіти шляхом розширення, впровадження, підвищення якості й цілеспрямованості викладання мов у системі вищої освіти з урахуванням контексту навчання протягом усього життя [2].

О. Хоменко у своєму дослідженні з'ясував, що у закладах вищої освіти країн Європейського Союзу відсутні єдині вимоги до іншомовної підготовки та єдина уніфікована система навчання іноземних мов. Принцип субсидіарності, який передбачає повну відповідальність кожної країни Європейського Союзу за організацію системи освіти, професійне навчання та зміст освіти, поширюється і на іншомовну підготовку, яка базується на загальних тенденціях європейської мовної політики та

основних напрямках діяльності Європейського Союзу в цій сфері. Іншомовна підготовка у закладах вищої освіти відповідає загальній тенденції до диверсифікації, віртуалізації та відкритості, посиленні ролі англійської мови, полілінгвізму і реалізації права вибору мов та їхньої кількості для вивчення. Кінцевий результат навчання – володіння іноземною мовою відповідно до загальноєвропейського стандартизованого рівня володіння [9, с. 28].

О. Нітенко виявила, що важливим чинником, який здійснює потужний вплив на іншомовну підготовку у європейських ЗВО, є інтернаціоналізація вищої освіти. Окремі університети Європи пропонують своїм здобувачам вищої освіти отримати подвійні дипломи й здійснювати вивчення права протягом 1–2 семестрів в інших європейських (і не тільки) університетах, перелік яких може налічувати 40 пунктів [6, с. 112].

Специфіку іншомовної підготовки студентської молоді у Німеччині на тлі загальноєвропейських мовно-культурних процесів розглядали В. Безлюдна, В. Гаманюк, К. Павелків та багато інших вітчизняних науковців, що дало можливість виокремити основні чинники такої підготовки: суспільний (зміна в структурі суспільства), політичний (мовна політика держави), економічний (затребуваність іноземної мови на ринку праці), гуманітарний (гуманізація процесів у суспільстві) та національний (наявність стійких традицій у вивченні іноземної мови).

У 2002 році Німеччина доєдналася до загальноєвропейського Положення «Мультилінгвізм: актив Європи», яке передбачало введення спеціального «Індикатора лінгвістичної компетентності» (Linguistic Competence Indicator). За цим документом, до університетів Німеччини мають право вступати випускники шкіл, які пройшли атестацію і мають відповідний ідентифікатор, визначений мовною політикою країн ЄС [7, с. 178; 8].

Л. Вікторова здійснила ґрунтовний аналіз організаційних засад та змісту фахової іншомовної підготовки у Франції – країні, яка впровадила у систему вищої освіти основні європейські освітні документи, тому іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти цієї країни дещо схожа за окремими ознаками на зазначену підготовку у Німеччині, Австрії та Польщі. У Франції, як підтверджують наукові розвідки Л. Вікторової, у навчальних планах активно реалізується принцип інтеграції мовного навчання, який фактично поєднує іншомовну та білінгвальну підготовку, оскільки припускає вивчення того чи того предмета іноземною та рідною мовою, а також вивчення окремо іноземної мови професійного спрямування [3].

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в Італії вирізняється підвищенням рівня мовної компетентності фахівців до порогового рівня (B1), а також навчанням методики викладання мови. Один з ключових аспектів змісту підготовки фахівців цієї галузі – співвідношення лінгвістичного та методичного блоків, що передбачає володіння лінгвістичною, методичною, психологічною та міжкультурною компетенціями. Застосування традиційних форм навчання і сучасних інтерактивних технологій сприяють розвитку критичного мислення студента, дослідницької компетенції, мотивації до самовдосконалення у професійній сфері [1, с. 292].

Н. Шумейко, дослідивши значущість іншомовної підготовки фахівців у Словаччині, з'ясувала, що ще на етапі вступу до ЗВО абітурієнти мають скласти вступний іспит з іноземної мови (англійської, французької чи німецької) або надати сертифікат міжнародного зразка. На немовних спеціальностях студенти щотижня

вивчають іноземну мову по 4–8 годин. Це певною мірою співпадає з обсягом навчального навантаження на вивчення іноземних мов в українських університетах. Студентська молодь Словаччини навчається переважно за американськими чи британськими підручниками. Як і в німецьких та французьких ЗВО, студенти часто виїжджають за програмами академічної мобільності (FULBRIGHT, SOCRATES, SEEPUS та ін.), що сприяє вивченню іноземних мов в країнах їхнього походження [10].

Зважаючи на європейський статус нашого західного сусіда (Республіка Польща), теорія і практика іншомовної підготовки студентської молоді у немовних ЗВО розвивається досить динамічно. Включення Республіки Польща до складу Європейського Союзу дозволило вишам цієї країни узагальнити й запозичити величезний пласт європейського досвіду в сфері іншомовної підготовки студентів.

Проведений аналіз іншомовної підготовки студентської молоді Є. Громовим (2020) показав, що Міністерством науки і вищої освіти Польщі було запропоновано обов'язкове вивчення англійської мови в усіх ЗВО країни. Про необхідність подальшого удосконалення системи іншомовної підготовки наголошується у численних розпорядженнях Міністрів національної освіти та науки і вищої освіти Польщі. Зокрема, у «Програмі інтернаціоналізації вищої освіти» англійська мова визначається як *lingua franca* (мова, що використовується для комунікації між людьми, рідними мовами для яких є інші мови) сучасної освіти та науки, тому і науковці, і студенти повинні вільно володіти нею. Знання мови дозволяє студентам і викладачам отримувати користь від досвіду закордонних дослідницьких і освітніх центрів, забезпечує популяризацію польських досягнень, підвищує інтенсивність та обсяги академічного обміну, вступ іноземців до польських закладів вищої освіти [4, с. 506].

Науковцем було виявлено, що у польських ЗВО в процесі вивчення кількох іноземних мов студентська молодь найкраще опановує саме англійську, оскільки йдеться про вимогу B2 для випускників бакалаврату, та про те, що саме англійська мова є іноземною в переважній більшості навчальних закладів доуніверситетського ступеня. Крім того, в освітніх стандартах підготовки фахівців у Республіці Польща передбачено додаткові бали за вивчення другої іноземної мови [11].

Загалом країни ЄС у процесі іншомовної підготовки студентської молоді переважно застосовують комунікативний підхід, який, насамперед, фокусується не тільки на правильності мовних структур, а й на інших параметрах, зокрема взаємодії учасників у процесі спілкування, усвідомленні можливих варіантів розвитку ситуації, досягненні загальної комунікативної мети, спробах пояснити й висловити думки різними способами, розширенні компетенції одного учасника комунікації за рахунок спілкування з іншими.

Проведений аналіз окремих досліджень щодо іншомовної підготовки студентської молоді у Європейському Союзі дав можливість виявити здобутки та особливості організації іншомовної підготовки студентської молоді у європейських країнах і встановити, що європейський досвід такої підготовки ґрунтовно досліджується українськими науковцями-компаративістами і поступово впроваджується у вітчизняну систему вищої освіти, оскільки зміст іншомовної освіти в українських закладах вищої освіти відображає комунікативну спрямованість навчання іноземної мови; встановлює особистісно-орієнтований характер навчання іноземної мови й мотивує суб'єктну позицію у здобувачів вищої освіти, створюючи умови для розвитку потреб у

неперервній освіті.

З урахуванням схожих завдань, проблем і викликів, що стоять перед Європою й Україною у сфері іншомовної освіти, а також сталих форм співпраці в межах Болонського процесу, перспективи подальших досліджень убачаємо у більш глибокому вивченні процесу реформування іншомовної освіти за кордоном, що принесе очевидну користь нашій країні, оскільки використовувати накопичений досвід завжди краще й ефективніше, ніж відкривати нові шляхи самотужки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдна В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948–2016) : дис ... д-ра пед. наук. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2018. 514 с.
2. Безлюдна В. В. Загальні тенденції розвитку іншомовної освіти в Європейському Союзі. *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження: збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (24 червня 2021 р.)* / За ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», С. 20–23.
3. Вікторова Л. В. Організаційні засади та зміст фахової іншомовної підготовки у Франції. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2016. С. 23–27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69(2)_6) (дата звернення 22 вересня 2021).
4. Громов Є. В. Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2020. 594 с.
5. Лукичев Г. Образование стран Европейского союза устремлено в будущее. *Вопросы образования*. 2004. № 4. С. 166–177.
6. Нітенко О. В. Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 2016. 446 с.
7. Павелків К. М. Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2020. 478 с.
8. Павелків К. М. Теоретичні засади іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери в Європейському освітньому просторі. *Педагогічний часопис Волині*. 2019. № 2(13). С. 137–144.
9. Хоменко О. В. Тенденції іншомовної підготовки студентів економічних спеціальностей у контексті глобалізації: теоретико-методологічний аспект: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 2015. 40 с.
10. Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2017. 290 с.
11. Harbig A. M. Nauczanie języków obcych w aspekcie przemian w polskim szkolnictwie wyższym. *Polityka językowa w Europie*. 2007. URL: <http://kms.polsl.pl/prv/spnjo1/referaty/harbig.pdf> [Accessed 10 September 2021].

REFERENCES

1. Bezliudna, V. V. (2018). Teoriya i praktyka profesiinoy pidhotovky maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1948–2016). *Doctor's thesis*. Rivne [in Ukrainian].
2. Bezliudna, V. V. (2021). Zahalni tendentsii rozvytku inshomovnoyi osvity v Yevropeyskomu Soiuzi. *Implementatsiia yevropeyskykh standartiv v ukraïnski osvïtni doslidzhennia: proceedings of the 5th All-Ukrainian Scientific Conference*, 20–23 [in Ukrainian].
3. Viktorova, L. V. (2016). Orhanizatsiini zasady ta zmist fakhovoi inshomovnoi pidhotovky u Frantsii. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical Sciences*, 23–27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_69(2)_6) [in Ukrainian].
4. Hromov, Ye. V. (2020). Teoretychni i metodychni zasady inshomovnoi pidhotovky maybutnikh uchyteliv

- nefilolohichnykh spetsialnostei u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Polshchi ta Chekhii. *Doctor's thesis*. Vinnytsa [in Ukrainian].
5. Lukichev, H. (2004). Obrazovanie stran Evropejskoho soyuza ustremlyeno v budushchee. *Voprosy obrazovaniya – Educational studies*, 4, 166–177 [in Russian].
 6. Nitenko, O. V. (2016). Inshomovna pidhotovka fakhivtsiv prava v trytsyklovii systemi vyshchoi osvity: yevropeyskyi dosvid. *Doctor's thesis*. [in Ukrainian].
 7. Pavelkiv, K. M. (2020). Teoretychni i metodychni zasady inshomovnoi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery v umovakh osvitnoho seredovyshcha universytetu. *Doctor's thesis*. Zhytomyr [in Ukrainian].
 8. Pavelkiv, K. M. (2019). Teoretychni zasady inshomovnoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi sfery v Yevropeiskomu osvitnomu prostori. *Pedahohichni chasopys Volyni – Pedagogical journal of Volyn*, 2(13), 137–144 [in Ukrainian].
 9. Khomenko, O. V. (2015). Tendentsii inshomovnoi pidhotovky studentiv ekonomichnykh spetsialnostei u konteksti hlobalizatsii: teoretyko-metodolohichni aspekt. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
 10. Shumeiko, N. V. (2017). Profesiina inshomovna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv humanitarnoho profilu v universytetakh Slovachchyny. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
 11. Harbig, A. M. (2007). Nauczanie języków obcych w aspekcie przemian w polskim szkolnictwie wyższym. *Polityka językowa w Europie*. URL: <http://kms.polsl.pl/prv/spnjo1/referaty/harbig.pdf> [in Polish].